

MÓN I MEMÒRIA

L'ASSASSINAT DEL MESTRE JAUME FARRÉ (I)

A nosaltres ens ha arribat un document d'incalculable valor: la carta que escriu a les persones que estima la nit abans de morir. La reproduim:

Madre, esposa, fills, en els moments polsenys de mi mort, uns moments d'estar de sols i dolent del pèrdu que dona fins a mi vida, com serenitat, consideració, sin que fermeixi el gaudi, com el cos que quiescent o per el llombard, per les penes, per el dolor de una vida que meixa, escriu a tu més lústima carta, més última pellissa pels vostres.

Soy fuita espiritualment. Mi temo a la mort. De cara a les Justícies presentaré vostres nombrosos ràpports, més per mi, i deixant este món amb una sola pena: la de deixar a vostres. No me llogeu pensat això que morir avui i abans morir los humans. Com la consciència del deute cumplida.

Madre, les sacrificis constants que per mi faciata, estan presentats en estos moments de tu filla. Estoy contenta de ti, dir-te que no podes paperbirles com a maternat pels fets de la maternitat de les Madres, la mia i la vostra, la més bona. Pienso que tu hija en estos moments es deixa vencuda per ti i que presentara com respecte i com caràctre la mort. No me deixes. Exposita el amor que per mi tenedes en mi filla, carre de mi carre, sangre de mi sangre, i revive en ella mi record.

Espous: Te quino, te quino i t'envio deixar. Els darrers dies emportava a tu alçada que te quisiessi com tu, no tens, que considerava que havies practicat. Te dey la llibertat que algunes d'hi podien preveure-me. Però, estoi de nostra filla, que appresa a querer i a pedir que m'enviessi horadado en complimento de un deute negregado per si, mort per ellipso, per la repulsa i per la gravina de gressos al moment de la llibertat de los humans i humades. Traballé sempre com entusiasta en l'escola i honestament, com la fe posava en un esfèrma major i més com la consciència tranquilla, pera ningú acte de deshonra en nos últims moments. Encapçalat esto: que te jo etem i perquè moriria en poder, però no la ensenyaria pel seu honor. La seua doctrina que d'ales sabent de un ampli amor a la humà espècie, a les que s'afren, a les pobres, vides de deshereditats. Yo no sentí cap menys per estos moments tampoc lo sento. Mi únic lloga per això d'ells eren la meva famili i la meva amistat. Mi il·lusió fou això. Des de tu abus i al morir, junt a el llarg prometírem ser només. Que appresa a ser llibre i fuerte com es veu en estos moments. Tu podrás en què va a morir. Que més sempre adularia i si alguma vegada n'entengu en tu camí, que

Jordi Anna Colom, companya de Jaume Farré, en una excursió amb els fills i filles de l'escola del Mercadal.

Interior del mestre al Mercadal.

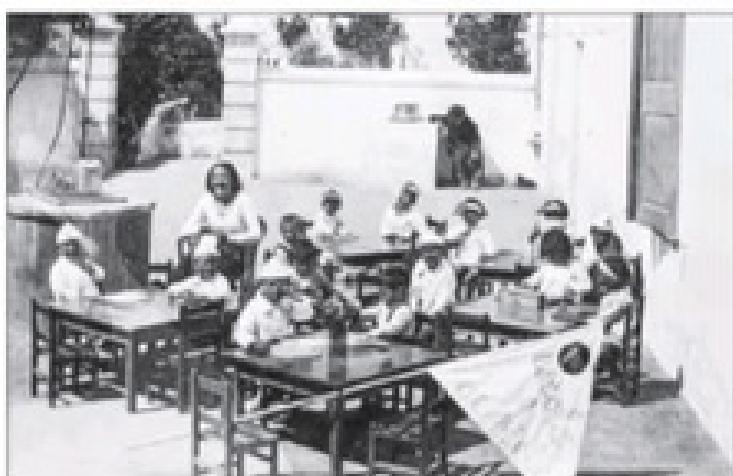
Ens hem posat en contacte amb Joan Ramon Montlló Solà, net de la germana de Jaume Farré. Han comunicat que no en saben res, ni en tenen cap document o fotografia del seu familiar. Malgrat els intents, no han pogut localitzar la filla de Jaume Farré o els seus descendents, si n'hi ha.

Planteo en mi y se hará fuerte. Que para la realización de ese querer decir se pregunta si tendría el honor público y su circunstancia le dirá que yo lo agradaría, que lo realizo por voluntad de todo, exponiendo incluso en su vida al fuerza necesaria. Que sea siempre digna que la dignidad es la única que tiene valor en esta vida.

A més humana, a més solidaria, a més tica, a todos vos i polsibles, todos pone mi lloga en recuerdo del que tanto os quiso. En sus horas felices, en sus horas de pena a todos al lado de ella, pensando que ella no es cosa que el yo que se queda en el mundo. Si no le y podrás bagueja en su casa. Si entienda si ella quisiera, para muestra proponerme un heredado que necesita restaurar, un sacerdotio propio en su iglesia. Lucha contra la ignorancia, que esclaviza a los hombres y a los pueblos, la esclavitud solo se redime con la cultura y para serdres no solo hay que expandir la semilla, es necesario poner semilla, abrigarla a la plenura para que sea fructífera la cosecha.

A més alumnes que fan todo de ellos. Que de todo lo que pude y que per ellos merecio mi vida. Que no oblidies jamas venir a temps en mi funeral, al funeral que supo y fue siempre ante la Madre que hombre y que luchó por vos a tu muerte. A més que un alumno. Que sigan en la ejemplo que segun mire que es más difícil saber cuanta que seguir viendo de jardines arrancar por lo que tienen vida. A los maestros todos, los que saben servir, seguirlos a quienes el mundo recomienda a los heros, a los que sirven con los niños y por los niños, dello recordando aquellas palabras de Arquímedes cuando pedía un punto de apoyo para levantar el universo. Ellas servirán el punto de apoyo, se dicen: niños. Que los maestros, y entre el hombre de maestros que servid en todos los momentos a la Madre como yo recordaré a los míos, en especial a la que fue pionera en maestra y madre. Distribuiré mucho pero quiero distribuir todo en pellissa que dentro de uns moments presentaré delante del piquete de los exteriores de la marina. Madre, Espous, fills, germanos y familiar. República de los humanos i humades. Catalunya. Homen a tots i pellissa que voleu.

Jaume Farré Vidal
Noche del 3 al 4 de abril de 1938, 3 de la madrugada.

El Clotilde, el vapor amb el que el mestre mai no va tornar a casa.

Mira Menorca

MÓN I MEMÒRIA

L'ASSASSINAT DEL MESTRE JAUME FARRÉ (2)

El 11 de novembre de 1936, el Ciutadella surt de Barcelona amb clarament i passatge cap a Madrid, on arriba a les sis del matí de dia 12. El mestre dia doce es fa a la mar rumbo a Barcelona. Cada viatge és un incendi, ja que el bloquant dels vassalls nacionalistes es fa fort sobre Menorca. El Ciutadella porta clarament i passatge, entre aquests, algunes milites que han de presentar-se a Albacete. A les 4 de la matinada del dia 13 de novembre, el destructor Canarias els enfilca amb potents reflectors i els llança una caraguda d'avis perquè aturin els avions. Els nacionals aborden el vapor i els fan canviar de rumbo, ara cap a Palma. A mitja travessa, es declara una avaria a la sala de màquines (no sabem si real o simulada), que s'ha de reparar sense aturar la marxa, però aconsegueix-la. La mala mar fa que el Ciutadella hagi de posar rumbo al port de Sóller. Cap a les 14:00 h responen els Canaris i els acompanya al port de Palma.

El vapor anava patrocinat per Pere Riuort, cosí bo de Juan Thomas Riuort, el futur heroi dels nacionals. El capitán li impusserà a la presó Estació de la capital. Se li obre la causa 1232/1936 per «atracades del Bando de la Comandancia Militar de Baleares de 29 de julio de 1936», que s'inicia el 13 de novembre de 1936 a les vuit i mitja del matí. L'instructor serà un militar preso designat per les famílies dels republicans menorquins: Jerónimo Saiz Gralla, l'aventurero capità d'infanteria, pare del que va ser conseller del Partit Popular. Riuort es defensa explicant que el seu desig era el de ser apresum per passar a costa nacional, sobretot per poder anar a Mallorca per estar amb la seva família. Diu que tot i que sabia que... «el Canaris vigilava la travessa de Mahón - Barcelona, fizo rumbo directo y con las luces encendidas, casi con el riesgo de ser apresado [...]» [Declaració, Palma, 15/11/1936]. Causa 1232/1936. AMM. El marinero serà condemnat a mort i execuat.

Pere Vidal forma part del grup de detinguts. Faré es insculpí en la mateixa causa 1232/1936, amb altres apresum a bord del Ciutadella. Així com els altres són insculpits, passen Consell de Guerra i són condemnats a mort; ell no s'ínsulta. Veint anys anteriora provindència del jutge instrutor, Josep

Farré en mans dels sediciosos

► El mestre de Ferreries, que viatjava amb el vapor Ciutadella, va ser detingut i comparegué davant un consell de guerra acusat de rebel·lió

DETINGUT

Farré Vidal és inculpat el 1936 però no va ser fins Fabril de 1938 que el van executar

en Saiz Gralla: «[...] en este procedimiento no hay medios para esclarecer los hechos, póngase en conocimiento del Juzgado Auditor de Cauera por si existe oportunidad la aplicación del artículo 653 del Código de Justicia Militar y al mismo tiempo solicítense más datos para el procedimiento.» [Procedencia de 15/11/1936. Causa 1232/1936. Fol. 12]. En una nueva providència, de 26/11/1936,

l'Auditor de Cauera ordena deducir de testimonios de particulares sobre el nombre Farré Vidal. En aquella causa no tornarem a localitzar cap altra referència a Jaume Farré. Si bé es desembolassa del consell de guerra que condemna a mort a tots els passatgers i tripulants del Ciutadella, dos quedarien unics i inculpat molt endavant.

Pere Vidal ha conduït a la presó militar d'Illalets. Passarà un any fins que Pere Vidal no passi davant Consell de Guerra, també serà el 18 de novembre de 1937. És en aquest que es condemnant a mort perquè... des de su cargo de maestro nacional en la illa de Menorca promoviere revoltes i agressions (anells

A l'esquerra: Jaume Farré en el temps de la seva arribada a Menorca. A dalt, el mestre, de farratx amb la Garda Civil del doc del Ciutadella

VALENT I GENERÓS

Mentre esperava la seva execució va entregar les seves pertinences perquè les donessin a altres presos

aquí a Miquel Febrer Vadell) tenen pésimos antecedents de extrema traïdoria. Hechos que consideramos probados. [...] junta per Marià Ulleric, M. -Jaume Farré Vidal, el mestre ferrerieso de l'escola de Ferreries absollut per la representació francesa». Llorenç Capellà en referent al mestre al seu Diccionari Vermell: «[...] viatjava de Menorca a Barcelona amb el vapor Ciutadella, quan va ser

pres i traslladat a antigues mallorquines. L'empressoaren a Can Mir i dia després de novembre del trenta els comparegueren davant el Consell de Guerra condemnat a l'Audiència Territorial, accusat de cometre el delict de rebel·lió. El condemnaren a mort i l'execucaren el dia d'abril del mateix any. Quan els distingueren exercia de mestre d'escola de Ferreries. Era un home jove, molt valent i decidit. La nit que el posaren en capella, Farré va demanar la companyia de qualsevol pres per no sentir-se sol. Entre tots els companyys, va ser nomenat la presonera d'un altre mestre d'escola, Gabriel Coll, perquè era un home que ja havia estat somès a judici i no podia aguantar la nova situació el fet que en els públics l'amissió que mantenien. Mentre s'encolaren les llengües, va anar fent entrega de les seves pertinences a Coll, perquè l'endurís les distretades. Fumava amb broquet, Farré, i l'hi va entregar amb el pres que el feu arribar a un pres que destriava tenir-se un. «Jo, tancant -algí- d' aquí a demà tinc assegurada la blancor de la desbandada». Va tenir un record per a la seva escola. «Voldrà que qualche dia possessió el meu nom a l'escola de Ferreries». I a la matinada va trencar el seu dolç pesse amb un cop d'acordió-martinet, que volta ser la forma esperada: «Companys, visca la República!» [Diccionari Vermell, pàgina 63]. Com vessem, aquesta és la versió que seguita Pons Merla a la seva nova biogràfica a Víctimes del Silence (pàgina 90).

Fons i bibliografia

Causa 1232/1936. JMB
Arxiu Municipal del Mercadal
La Voz de Menorca. Madrid, novembre 1936-1938
JAUME CAMPANER, Miquel «Antecedents de Fratres a les Illes Balears. 2010». Accés electrònic.

«En la dita Isla un dia, regresaron los cañones 1232/1936 a la prisión de Alcalá.

«En la transcripción de la interrogatoria apunta la fecha de 13/11/1936, pero dice ser un error ya que en realidad fueran de 26/11/1936.

Reproducción a través de una diligencia interpelada, 11/07/2012, d'un documento transmido per Edward Connolly. Accés electrònic. La matrícula causa, traduïda al català, ha estat publicada per Consell Escolar Balear.